

# การประมวลและสังเคราะห์ งานวิจัยเกี่ยวกับอีดว ในประเทศไทย

ผู้วิจัย

รศ.อังฉรา สุขารมณ  
ดร.อังศินันท์ อินทรกำแหง

รายงานการวิจัยฉบับที่ 101

สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

(ได้รับทุนสนับสนุนจากงบประมาณเงินรายได้ปี 2548 หมวดเงินอุดหนุนของสถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์)

ISBN 974-9849-26-4

## บทคัดย่อรายงานการวิจัย

### เรื่อง

## การประมวลและสังเคราะห์งานวิจัยที่เกี่ยวกับอีคิวในประเทศไทย

การสังเคราะห์งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) สรุปความก้าวหน้าและพัฒนาการของการวิจัยในเรื่องอีคิวในประเทศไทย 2) ค้นหาปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการพัฒนาอีคิว โดยการประมาณค่าขนาดอิทธิพลตามวิธีวิเคราะห์เมตา 3) รวบรวมแบบวัดอีคิวที่พัฒนาขึ้นในประเทศไทย 4) สรุปโปรแกรมในการส่งเสริมอีคิวของคนไทย กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา เป็นรายงานการวิจัยที่เกี่ยวกับอีคิว จำนวน 182 เรื่อง ในช่วงปี พ.ศ. 2540–2547 แบ่งเป็นการวิจัยเชิงปริมาณที่ใช้แบบวิจัยสหสัมพันธ์ และการวิจัยเชิงทดลองและการเปรียบเทียบ จำนวน 177 เรื่อง และการวิจัยเชิงคุณภาพเป็นการพรรณนา จำนวน 5 เรื่อง การเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบเก็บข้อมูลที่คณะผู้วิจัยสร้างขึ้น การวิเคราะห์ข้อมูลแบ่งเป็น 2 ส่วน คือ การสังเคราะห์งานวิจัยเชิงคุณภาพโดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา พร้อมนำเสนอเป็นร้อยละ และสังเคราะห์งานวิจัยเชิงปริมาณโดยใช้การวิเคราะห์เมตา แบบ Vote Counting ผลการประมวลและสังเคราะห์งานวิจัย พบว่า

### ตอนที่ 1 ผลการสังเคราะห์งานวิจัยในเชิงคุณภาพ

#### 1. ข้อมูลภาพรวมของแหล่งข้อมูลวิจัย

1.1 ระดับงานวิจัย ส่วนใหญ่เป็นงานวิจัยประเภทปริญญาโทระดับปริญญาโท คิดเป็นร้อยละ 81.86 รองลงมาเป็นประเภทสารนิพนธ์ งานวิจัยของอาจารย์ งานวิจัยของหน่วยงาน และงานวิจัยประเภทปริญญาโทระดับปริญญาเอก คิดเป็นร้อยละ 6.59, 4.40, 3.85 และ 3.30 ตามลำดับ

1.2 ปี พ.ศ. ที่งานวิจัยสำเร็จที่นำมาประมวลเวลาและสังเคราะห์ ช่วงปี พ.ศ. 2540–2547 พบว่าส่วนใหญ่ในช่วงปี พ.ศ. 2544–2546 มีผู้สนใจศึกษาเรื่องอีคิวกันมาก คิดเป็นร้อยละ 81.87 และมีการศึกษาในช่วง พ.ศ. 2540–2543 คิดเป็นร้อยละ 11.54 และปี พ.ศ. 2547 คิดเป็นร้อยละ 6.59 แต่เนื่องจากคณะผู้วิจัยดำเนินการวิจัยในปลายปี พ.ศ. 2547 ดังนั้นงานวิจัยที่สำเร็จใน พ.ศ. 2547 ยังคงมีอยู่และยังไม่เผยแพร่ ดังนั้นแนวโน้มของการศึกษาเรื่องอีคิว ยังมีนักวิชาการให้ความสำคัญและส่วนใหญ่จะเป็นการออกแบบงานวิจัยในลักษณะเชิงทดลองเพื่อจัดโปรแกรมการพัฒนาอีคิวในกลุ่มตัวอย่างแตกต่างกันไป

1.3 กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษามีจำนวนทั้งสิ้น 67,179 คน ส่วนใหญ่เป็นกลุ่มนักเรียน นักศึกษา ตั้งแต่ระดับอนุบาลถึงปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 67.52 รองลงมาเป็นกลุ่มข้าราชการทั้งใน

ระดับบริหารและปฏิบัติการ กลุ่มประชาชนทั่วไป และกลุ่มพนักงานเอกชน รัฐวิสาหกิจทั้งในระดับบริหารและปฏิบัติการ คิดเป็นร้อยละ 14.70, 12.26 และ 5.52 ตามลำดับ

2. ลักษณะตัวแปรอิสระและตัวแปรตามของงานวิจัยที่นำมาสังเคราะห์ทั้งหมด 182 เรื่อง พบว่า มีความหลากหลายมาก ดังนั้นคณะผู้วิจัยจึงจัดกลุ่มตัวแปรอิสระเป็น 5 กลุ่ม และส่วนใหญ่เป็นการศึกษาตัวแปรอิสระในกลุ่มปัจจัยด้านอิคิว กลุ่มปัจจัยส่วนบุคคล กลุ่มปัจจัยทางชีวสังคม กลุ่มปัจจัยด้านครอบครัว และกลุ่มปัจจัยสภาพแวดล้อมทางสังคม (ที่โรงเรียน ที่ทำงาน และสื่อมวลชน) ตามลำดับ ส่วนตัวแปรตามที่ศึกษา คณะผู้วิจัยได้จัดเป็น 3 กลุ่ม คือ กลุ่มตัวแปรอิคิว ตัวแปรผลการปฏิบัติงานหรือผลการเรียน และกลุ่มตัวแปรด้านพฤติกรรมภายในตัวบุคคล ตามลำดับ

3. ความสัมพันธ์ระหว่างอิคิวกับกลุ่มตัวแปรตามที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมภายในตัวบุคคล และผลการปฏิบัติงานหรือผลการเรียน จำนวน 57 เรื่อง พบว่า ส่วนใหญ่เป็นการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างอิคิวกับผลการปฏิบัติงานหรือผลการเรียน รองลงมาเป็นการศึกษาอิคิวกับกลุ่มตัวแปรพฤติกรรมภายในตัวบุคคล

4. ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่ออิคิว จำนวน 42 เรื่อง พบว่า

4.1 กลุ่มปัจจัยด้านอิคิว ได้แก่ การตระหนักรู้อารมณ์ตนเอง เห็นคุณค่าความสามารถตนเอง การจัดการอารมณ์ตนเอง การจงใจหรือโน้มน้าวจิตใจตนเอง การควบคุมอารมณ์ตนเอง ทักษะทางสังคม ความเข้าใจความรู้สึกของผู้อื่น มีความสัมพันธ์กับอิคิว

4.2 กลุ่มปัจจัยส่วนบุคคลที่มีความสัมพันธ์ทางบวกกับอิคิว ได้แก่ ปัจจัยด้านสุขภาพจิต ทศนคติต่อการประกอบอาชีพ ลักษณะความเป็นผู้นำ ความพึงพอใจในงาน ความสามารถในการปรับตัว พฤติกรรมเผชิญความเครียด จิตลักษณะ การคิดอย่างมีจิตวิญญาณ และการค้นหาเหตุผลรับรู้วิกฤตที่เกิดขึ้นในชีวิต

4.3 กลุ่มปัจจัยทางชีวสังคม ที่มีความสัมพันธ์ทางบวกกับอิคิวทุกเรื่องของงานวิจัย ได้แก่ ระดับตำแหน่งงานและอาชีพ

4.4 กลุ่มปัจจัยด้านครอบครัวที่มีความสัมพันธ์ทางบวกกับอิคิวทุกเรื่องของงานวิจัย ได้แก่ ลักษณะการอบรมเลี้ยงดู ความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัว อิทธิพลสภาพแวดล้อมในครอบครัว อิคิวบิดามารดา ระดับการศึกษาของมารดาและผู้ปกครอง อาชีพผู้ปกครอง

4.5 กลุ่มปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมทางสังคมที่มีความสัมพันธ์ทางบวกกับอิคิวทุกเรื่องของงานวิจัย ได้แก่ สภาพแวดล้อมทางสังคม สายการเรียนรู้ สภาพแวดล้อมขวัญกำลังใจในหน่วยงาน สภาพแวดล้อมในโรงเรียน ความสัมพันธ์กับครู ความสัมพันธ์กับเพื่อน สภาพที่พักอาศัย

ของนักศึกษาพฤติกรรมการสอนของครู ระดับชั้นปี กิจกรรมในโรงเรียน การสื่อสารในที่ทำงานกับ  
ผู้ร่วมงานและผู้บริหาร ละครโทรทัศน์หลังข่าว และการรับข่าวสารอาชญากรรม

5. การสร้างและพัฒนาเครื่องมือหรือมาตรวัดอีคิวจากจำนวนงานวิจัย 16 เรื่อง เป็น  
การวิจัยในช่วงปี พ.ศ. 2544-2546 ส่วนใหญ่ใช้เครื่องมือกับกลุ่มนักเรียนนักศึกษาระดับมัธยมศึกษา  
และปริญญาตรี และเครื่องมือวัดกับกลุ่มนักเรียนประถมศึกษา ผู้บริหารโรงเรียน พยาบาลประจำการ  
และแพทย์อยู่บ้าน และองค์ประกอบที่ใช้วัด มีตั้งแต่ 3 องค์ประกอบ ตามแนววัดของกรมสุขภาพจิต  
และ 5 องค์ประกอบตามหลักแนวคิดของโกลแมน จนถึง 19 องค์ประกอบ ซึ่งเป็นการศึกษาในระดับ  
องค์ประกอบย่อย วัดความละเอียดของตัวแปรแตกต่างกันไป

6. การจัดโปรแกรมหรือหลักสูตรเพื่อพัฒนาอีคิว จากจำนวนงานวิจัย 52 เรื่อง มีการ  
ออกแบบโปรแกรมที่หลากหลาย รวมถึง 40 รูปแบบ และเกือบทุกโปรแกรมได้ผลต่อการพัฒนาอีคิว  
ส่วนใหญ่กลุ่มตัวอย่างเป็นกลุ่มนักเรียน นักศึกษา ระดับมัธยมศึกษา จนถึงปริญญาตรี โดยมีขนาด  
กลุ่มตัวอย่าง 10-100 คน ส่วนใหญ่เป็นโปรแกรมการจัดกิจกรรมกลุ่ม รองลงมาเป็นกิจกรรมฝึกคิดใน  
ลักษณะคิดอย่างมีวิจารณญาณ มองโลกในแง่ดี การใช้เหตุผล การฝึกปฏิบัติตามแนวพุทธศาสนา การ  
จัดกิจกรรมนันทนาการ การให้ชุดความรู้ให้ข้อมูลสนเทศ การฝึกวิเคราะห์ติดต่อสัมพันธ์ระหว่างบุคคล  
เทคนิคการใช้แม่แบบ การใช้ชุดกิจกรรมพัฒนาอารมณ์ เป็นต้น

#### ตอนที่ 2 ผลการสังเคราะห์งานวิจัยในเชิงปริมาณ

การสังเคราะห์งานวิจัยเชิงปริมาณ เพื่อประมาณค่าขนาดอิทธิพลของกลุ่มตัวแปร  
ปัจจัยที่มีผลต่ออีคิว ด้วยการวิเคราะห์เมตาดาแบบการนับ (Vote counting) ดังนี้

1. กลุ่มปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า มีความสัมพันธ์เป็นบวกกับอีคิวด้วยน้ำหนัก  
อิทธิพลขนาดใหญ่ ได้แก่ ปัจจัยการคิดอย่างมีวิจารณญาณและมีเหตุผล ความสามารถในการปรับตัว  
ด้วยค่าอิทธิพลเท่ากับ 0.65, 0.50 ตามลำดับ ส่วนปัจจัยที่มีขนาดอิทธิพล ขนาดปานกลาง ได้แก่  
ปัจจัยความพึงพอใจในชีวิตสมรส ความพึงพอใจในงาน สุขภาพจิต ทศนคติต่อการประกอบอาชีพ  
ลักษณะการเป็นผู้นำและหัวหน้างาน ความสามารถในการกำกับการเรียนรู้ของตนเอง การรับรู้วิกฤตที่  
เกิดขึ้นในชีวิต จิตลักษณะ และพฤติกรรมกรมการเผชิญความเครียดแบบมุ่งแก้ไขปัญหา ด้วยค่าอิทธิพล  
เท่ากับ 0.40, 0.30, 0.30, 0.30, 0.30, 0.30, 0.30, 0.25 และ 0.24 ตามลำดับ และปัจจัยที่มี  
ขนาดอิทธิพลขนาดเล็ก ได้แก่ ค่านิยมพื้นฐาน บุคลิกภาพ สถิติปัญญา เขาวนปัญญา ผลสัมฤทธิ์  
ทางการเรียน อ้อมโนทัศน์ และพฤติกรรมนิสัยทางการเรียน ด้วยขนาดอิทธิพลเท่ากับ 0.15, 0.10,  
0.07, 0.05, 0.03 และ 0.03 ตามลำดับ

2. กลุ่มปัจจัยทางชีวสังคม มีความสัมพันธ์เป็นบวกกับอีคิว ด้วยอิทธิพลขนาด  
ปานกลาง ได้แก่ ระดับตำแหน่งงานและอาชีพ ด้วยขนาดอิทธิพลเท่ากับ 0.35 และ 0.30 ตามลำดับ

และปัจจัยที่มีอิทธิพลขนาดเล็ก ได้แก่ อายุ รายได้ สถานะทางเศรษฐกิจ ประสบการณ์การทำงาน ระดับการศึกษา ตำแหน่งงาน สถานภาพสมรส และเพศ ด้วยขนาดอิทธิพลเท่ากับ 0.07, 0.07, 0.05, 0.04, 0.03, 0.02 และ 0.01 ตามลำดับ

3. กลุ่มปัจจัยด้านครอบครัวมีความสัมพันธ์เป็นบวกกับอีคิว ด้วยอิทธิพลขนาดปานกลาง ได้แก่ อีคิวของบิดามารดา ระดับการศึกษาของมารดา และผู้ปกครอง สถานภาพสมรสของบิดามารดา ลักษณะการอบรมเลี้ยงดู ความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัว บทบาทการเลี้ยงดูบุตรของบิดามารดา และอาชีพของผู้ปกครอง ด้วยขนาดอิทธิพล เท่ากับ 0.30, 0.30, 0.30, 0.25, 0.25, 0.24, 0.20 และ 0.20 ตามลำดับ

4. กลุ่มปัจจัยด้านสภาพแวดล้อม (โรงเรียน ที่ทำงาน และสื่อมวลชน) ด้วยอิทธิพลขนาดปานกลาง ได้แก่ การรับข่าวสารอาชญากรรม การสนับสนุนทางสังคม ความสัมพันธ์กับเพื่อน ความสัมพันธ์กับครู สภาพแวดล้อมขวัญกำลังใจในหน่วยงาน และสภาพแวดล้อมในโรงเรียน ด้วยขนาดอิทธิพลเท่ากับ 0.35, 0.30, 0.25, 0.25, 0.25 และ 0.20 ตามลำดับ

สรุปเป็นแผนภาพความสัมพันธ์ของปัจจัยที่มีผลต่ออีคิว ได้ดังนี้

